

דיון דילמה בטכניקת "קפה דילמה"

מתוך מחקרים עולה כי החשיבה המוסרית של בני האדם מתפתחת בשלבים. נמצא כי דיונים בדילמות מוסריות והתנסות בנקיטת עמדה מנומקת על בסיס ערכי – הם כלי לקידום החשיבה המוסרית. כמו כן הוכח כי קיים קשר רציף בין חשיבה מוסרית לבין התנהגות מוסרית.

... "חינוך לערכים הוא מתן הזדמנות לילד, מוקדם ככל האפשר, להתאמן בהכרעות בין טוב לטוב ובין רע לרע, בכוחות עצמו. כלומר, להכריע בניהם. חינוך לערכים הוא טיפוח רגישויותיו של היחיד לערכים" ... (צבי לם)

הדילמה המוסרית מזמנת מפגש עם סיטואציה בה מתנגשים שני ערכים או יותר, בעלי משקל ערכי דומה ומבקשות הכרעה מוסרית. דיוני הדילמה מהווים כלי לקידום החשיבה המוסרית באמצעות שיחה מנומקת.

ערך נוסף למתודת דיון-דילמה: היכולת להשתתף בדיון ולפתח את הכישורים הבאים:

- קשב – יכולת להקשיב לאחר גם אם דבריו מנוגדים לדעתי, להמתין לתורי לדבר.
- התבטאות – יכולת להביע דעה מנומקת המסתמכת על העובדות.
- פיתוח חשיבה – ככל שישמעו יותר נימוקים בעד ונגד. תיתכן התפתחות החשיבה בכלל והחשיבה המוסרית בפרט.
- הבנת ערכים – יש לציין כי פעולת הדילמה – עיקרה בתהליך. תהליך אשר נמשך ומאפשר לכל אחד להביע דעה הוא החשוב ולא התוצאה.
- יש להשאיר את הדילמה פתוחה ולא לכוון אותה לכיוון אחד.

מטרות:

- קידום החשיבה המוסרית באמצעות עיסוק בדילמות ערכיות.
- פיתוח כישורי השתתפות בדיון.

הכנה לפעילות:

הפעילות מיועדת לקהל הבוגרים. אפשר להציגה כפעילות בחירה ולכן חשוב לפרסם ולקדם אותה כדי ליצור עניין. מספר ימים לפני הפעילות ניתן: להכין פליירים, פרסומות והזמנות למשתתפים. (ראה נספח)

אביזרי עזר:

- סיפור אירוע מצולם כמספר קבוצות הדיון (נספח)
- נקודות לדיון עם המנחה
- שולחנות ערוכים + כיבוד קל (תה ועוגיות)

כשהחניכים מגיעים מחלקים אותם לקבוצות על-פי מספר השולחנות. במרכזו של כל שולחן מונח סיפור האירוע והכיבוד הקל. לכל קבוצה מצטרף מנחה.

מהלך הדיון:

1. המנחה קורא בקול את הסיפור. באמצעות שאלות מברר עם המשתתפים אם הבינו את האירוע, את הערכים העולים מתוכו ונקודת ההתנגשות ביניהם.
 2. המשתתפים נוקטים עמדה ביחס לפעולתו של הגיבור הראשי. ניתן לנהל את הדיון כשיח בתוך הקבוצה או בשלב כלשהו בדיון לחלק את הקבוצה לשתי תת קבוצות "בעד/נגד" על פי דעותיהם.
- שימו לב** – המנחה אינו מביע את דעתו האישית. בכל פעם שהוא מרגיש כי הדיון נוטה לכיוון מסוים, עליו להעלות שאלה, דעה או תובנה על מנת שתסיט חשיבה לכיוונים נוספים.
3. במליאה – מסכמים את התהליך ומבקשים מהמשתתפים להעריך מחדש את עמדותיהם: האם שינית את דעתך? מה השפיע עליך? האם שמעת נימוק חדש שלא חשבת עליו קודם במהלך הדיון?

* מטרת הדיון בדילמה היא הדיון עצמו. אין הכוונה להגיע לפתרון או הכרעה בנושא. היכולת לנתח את הסיטואציה, למקד ערכים, להגיע לקשב ולשיח קבוצתי היא עניינה של הפעילות.

תרשים זרימה לעבודה עם דילמות

מקץ עשרים שנה / או. הנרי

שלב א' – המדריך מספר את האירוע:

השוטר על משמרתו צעד במעלה השדרה בצעד תקיף. התקיפות רגיל הייתה לו ולא למען הרושם, שכן הצופים מעטים היו. השעה קרובה לעשר בלילה היתה, אך משב רוח צוננת ולה טעם של גשם, רוקן כמעט את הרחובות מאדם.

בערך באמצעיתו של גוש בתים אחד, האיט השוטר פתאום בהילוכו. בפתח של חנות לצורכי ברזל עמד גבר, סיגר בלתי מודלק בפיו. משקרב אליו השוטר, פתח האיש במהירות. "זה בסדר, שוטר", אמר בקול מרגיע. "אני רק ממתין פה לחבר. ראיון הוא שנקבע לפני עשרים שנה. נשמע קצת מגוחך, לא כן? אם כן, אסביר לך אם רצונך להיות בטוח שהכל כשורה. לפני זמן רב היתה מסעדה במקומה של חנות זו – 'מסעדת ג'ו בריידי הגדול'.

"עד לפני חמש שנים", אמר השוטר. "אז הרסו אותה".

האיש שבפתח הצית גפרור והדליק את הסיגר שלו. האור גילה פנים חיוורים, רבועי לסתות, עיניים חדות וצלקת קטנה לבנה ליד גבתו הימנית. בסוכת צעיפו ננעץ יהלום גדול, קבוע באופן מוזר. הלילה, לפני עשרים שנה", אמר האיש, "סעדת פה, אצל ג'ו בריידי הגדול, בחברת ג'ימי ולש, הטוב ברעי והבחור ההגון ביותר בעולם. שנינו גדלנו יחד פה בניו יורק, כשני אחים. אני הייתי בן שמונה-עשרה וג'ימי בן עשרים. למחרת בבוקר עמדתי לצאת מערבה לחפש את עושרי. את ג'ימי אי אפשר היה להוציא מניו-יורק, לדידו היה זה המקום היחיד בעולם. ובכן, אותו לילה קבענו, שניפגש כאן שוב מקץ עשרים שנה, בדיוק, באותו תאריך ובאותה שעה, לא חשוב מה יהיה מצבנו או איזה מרחק נצטרך לבוא. שיערנו כי מקץ עשרים שנה יהיה גורלו של כל אחד איתנו מותווה ומזלו, יהיה אשר יהיה, חרוץ".

"מעניין למדי", אמר השוטר, "אם כי לי נראה זה זמן ארוך למדי מפגישה לפגישה. האם לא שמעת דבר מפי רעך מאז נסיעתך?"

"אמנם כן, התכתבנו זמן מה", אמר השני. "אבל מקץ שנה או שתיים איבדנו זה את עיקבות זה. מבין אותה, המערב שטח רחב ידיים הוא ואני שוטטתי על פניו במרץ רב. אבל ידעתי כי ג'ימי יפגשני כאן אם בחיים חיתו, כי מאז ומעולם היה הבחור הנאמן והשריר ביותר בעולם. לא גבר הוא וישכח. אנוכי עברתי מרחק אלף מילין לעמוד בדלת זו הלילה, וכדאי היה הדבר אם יופיע ידידי מאז".

האיש המצפה הוציא שעון יפה, אשר במכסהו קבועים היו יהלומים קטנים. "שלוש דקות לעשר", הודיע. "בשעה עשר בדיוק נפרדנו כאן בפתח המסעדה." ההצלחה האירה לך פנים במערב, לא כן? שאל השוטר.

"חייך, מקווה אני שג'ימי הצליח לפחות חצי מכך. אם כי כבד תנועה היה, בחור טוב שכמותו. היה עלי לעמוד בתחרות עם מיטב המוחות, כדי להשיג את שלי. אדם שוקע בשגרה פה בניו יורק. המערב הוא המחדד את חושיו".

השוטר נפנף באלתו ופסע צעד או שניים.

"עלי להמשיך בדרכי, מקווה שידידך יבוא בקרוב. זמן רב תחכה לזו?"

"בוודאי!" אמר השני. "אתן לו חצי שעה לפחות. אם חי ג'ימי על פני האדמה, יופיע עד אז. שלום, שוטר".

"לילה טוב אדוני", אמר השוטר והלך לדרכו, בודק את מנעולי הדלתות בשעת מעשה.

כעשרים דקות עברו עליו בהמתנה, כאשר נחפז מעברו השני של הרחוב גבר גבוה במעיל ארוך, צווארוננו מורם עד אוזניו. הלה הפסיע ישר אל האיש הממתין.

"האתה הוא, בוב?" שאל בפפוק.

"האתה הוא, ג'ימי ולש?" קרא האיש שפתח.

"חי נפשי!" נצטעק הבא מקרוב, ונטל את שתי ידיו של רעהו. "בוב אתה, אין ספק. בטוח הייתי, שאמצאך כאן אם עודך קיים. הנה, הנה! – עשרים שנה זמן ארוך הן. המסעדה הישנה איננה עוד, בוב, הלואי והיתה ויכולנו לסעוד בה עוד פעם. וכיצד השפיע עליך המערב, קשישי?"

"כמו כלום. נתן לי את כל מבוקשי. נשתנית מאוד ג'ימי, מעולם לא חשבתך לגבוה כל כך. הו, גבהתי מעט אחרי גיל העשרים."

"אתה מצליח בניו יורק, ג'ימי?"
"ככה, יש לי משרה באחת המחלקות העירוניות. בוא, בוב, נלך למקום ידוע לי ונגלגל שיחה ארוכה על הימים ההם."

שני הגברים יצאו במעלה הרחוב, שלובי זרוע, האיש מן המערב, האני שלו מנופח כתוצאה מהצלחתו, החל מתווה את תולדות דרכו. השני, משוקע במעילו, האזין ברוב עניין. בקרן הרחוב עמדה חנות נוגהת באורות חשמל. בבואם בתחום זוהרה, פנו שניהם כאחד להביט איש בפני רעהו.

האיש מן המערב עצר פתאום ושיחרר את זרועו.
"אין אתה ג'ימי ולש", הפטיר, "עשרים שנה זמן ארוך הן, אבל לא די ארוך לשנות עד כדי כך פניו של אדם".

"לפעמים הופכות הן אדם טוב לרע", אמר הגבוה, "זה עשר דקות שאתה נתון במאסר, בוב 'החלקלק'. שיקאגו חושבת כי יתכן שהגעת לכאן, ומודיעה לנו כי רצונה לשוחח איתך. תלך בשקט, לא כן? מעשה נבון הוא. ועתה, בטרם נלך לתחנה, הרי פתק שביקשוני למסור לך, תוכל לקרוא בו כאן ליד החלון, משוטר הסיור ולש הוא."
האיש מן המערב פרש את פיסת הנייר הקטנה שנמסרה לידו. ידו איתנה היתה כשהתחיל לקרוא, אבל רעדה מעט משסיים. הפתק היה קצר למדי:

בוב, הייתי במקום הקבוע למועד. כשהדלקת את הגפרור להצית את הסיגר ראיתי כי פניך פני האיש המבוקש בשיקאגו. משום מה לא יכולתי לעשות זאת בעצמי, אז הלכתי ושלחתי בלש לעשות את המלאכה.
ג'ימי.

שלב ב' – החניכים מספרים את הסיפור בשפתם:

1. מי הגיבורים הראשיים בסיפור (בוב וג'ימי)
2. נסו לשחזר את פרטי השיחה ביניהם.

שלב ג' – מהם הערכים העולים מתוך הסיפור?

חברות, נאמנות, שמירת חוק, בגידה, הלשנה, אחריות ציבורית, לויאליות לתפקיד.

שלב ד' – אילו מבין הערכים האלה באים לידי התנגשות?

למשל: שמירת חוק מול חברות - האם תמיד? בכל מחיר? האם יש מקרים בהם ניתן להצדיק הפרת חוק? הפרת נאמנות לחבר?

שלב ה' – ברור ודיון - עמדות

- מה דעתכם על התנהגותו של בוב? מה דעתכם על השוטר?
- השלימו: אני בוב... מרגיש...
- אני השוטר... מרגיש...
- מה הייתם עושים במקומם?

שלב ו' – סיכום התהליך (במליאה)

- כיצד התנהל הדיון? האם המשתתפים הקשיבו זה לזה? האם אפשרו אחד לשני להביע עמדות שונות?
- אילו ערכים לובנו בדיונים השונים?
- האם המשתתפים שינו עמדות בעקבות הדיון?
- באיזו תחושה סיימו את הפעילות?

הנך מוזמן/נת לערב

קפה דילמה

מצפים לראותך !!!